

„ПАД ПРАВОСЛАВНЕ ЕНГЛЕСКЕ” КАО ПРИМЕР ПАДА ДУХОВНОСТИ И МОРАЛНОСТИ У ЈЕДНОМ НАРОДУ

Владимир Мос, *Пад православне Енглеске – са посебним освртом на Норманско освајање (1043–1087)*, Институт за политичке студије, Београд 2024

На Институту за политичке студије у Београду појавила се нова едиција – „Православље и геополитика”, у оквиру које је изашла и прва књига. У питању је широм света позната научна монографија *Пад православне Енглеске* аутора др Владимира Моса из Велике Британије. Покретачи и уредници едиције су др Зоран Милошевић, научни саветник и мср Дајана Лазаревић, запослени на Институту за политичке студије у Београду.

Др Владимир Мос је рођен 1949. године у породици британског дипломате, који је својевремено службовао и у Амбасади Велике Британије у СФР Југославији. Дечак је на крштењу добио име Ентони Едвард по жељи родитеља, а у узрасту 4-5 година већ је знао да састави и понеку реченицу на српском језику. Одласком из Београда његов ум је заборавио српски језик, али у срцу је наставио да га носи кроз живот, те се и данас са носталгијом сећа детињства и игре са децом по београдским парковима.

Мос је рођен, како сам врло често истиче, у протестантској породици. Када је као млад човек одлучио да пређе у православље, његови родитељи су били веома изненађени, али му промену вере нису бранили. Да им је било лако, сигурно није – често су питали сина „зашто?” и „шта ће ти то?”, а још теже им је пало када је узео православно име Владимир, што је звучало „превише руски”. А син им је објаснио како је узео име Светог кнеза Владимира Крститеља, који је покрстио целу Кијевску Русију, видећи у томе своју будућу животну мисију – да што више својих сународника привуче православљу.

Дипломца филозофије са Оксфордског универзитета (1970) срце је наставило да води по православним земљама. Научио је руски језик, стекао пријатеље у разним православним земљама – Србији, Грчкој, Бугарској и Русији. Докторирао је на Универзитету у Сарију 1978. године и стекао титулу доктора психологије. Истовремено се бавио историјом и филозофијом религије, што је резултирало његовим бројним књигама, од којих је сигурно најпознатија *Пад православне Енглеске*.

О својој отаџбини Мос каже да је, нажалост, пример пада духовности и моралности у народу, који је настао губитком слободе и независности услед норманске најезде (1043–1087) и погубног утицаја цезаропапизма након ње, али и феудалног државног уређења које је довело до смањења контроле краља над вазалима. Губитком православне вере енглески народ је пао у јерес, из које се до данас није подигао. А питање је и да ли ће икада.

Дакле, Мос наводи да је до 11. века Енглеска била православна земља која је имала своје честите владаре, живе светитеље, који су живели у складу са начелима православља и држали народ предан вери, истини и исправној побожности на окупу. Такав је био и чувени краљ Свети Едвард Исповедник (1043–1066), називан и Чудотворцем, који је лечио болесне и безнадежне људе и свесрдно помагао убогим. Био је ожењен и веома је волео своју супругу, али је по властитој одлуци живео у целибату, те није имао наследнике. Углед краља Едварда се проширио и до православног Истока, глас о његовим чудима и исцељењу болесника се пронео по целом свету. Управо је Свети краљ Едвард био тај који је прорекао велику катастрофу и нестанак православља са лица енглеске земље. Пророчанство се испунило 6. јануара 1067. године, када је крунисан први римокатолички краљ Енглеске – Вилијам од Нормандије, познат под злогласним надимком Освајач. Своју репутацију крволока задржао је и као краљ, због чега је био, према Мосовом тумачењу, кажњен од Бога за своја злодела у смртном часу и током погребна на начин недостојан не само краља већ и обичног људског бића.

Свети краљ Едвард је добио епитет Чудотворац из Енглезима добро познатих разлога. Када се читају предања о њему, стиче се утисак наративне блискости, те се овај енглески светитељ не разликује много од српских, руских, бугарских по начину представљања његових житија. Једна од легенди говори како је једна млада жена, додуше већ удата али без потомства, патила од инфекције грла и „жлезда”, односно савременим језиком говорећи – крајника. Њено лице је било унакажено, из уста се ширио страشان задах, те се веома срамила када говори. Потом јој се у сну указало да ће се излечити од ове страшне болести ако је опере водом краљ Едвард. Пошто је била верница, пратила је упутства добијена у сну. Краљ Едвард је чуо за њену муку, а био је познат и по томе што је радо помагао обичним људима и слабијем полу. Донео је посуду са водом, замочио руке у њу и врховима прстију помазао лице младе жене и места заражена болешћу. То је поновио неколико пута, крстећи се с времена на време. И десило се чудо. Оболели делови који су били третирани краљевим мазањем омекшали су и одвојили се од коже, а с притиском руке из разних рупа су излазили црви заједно са гнојем и крвљу. Краљ је притискао својом светом руком и извукао гној из рана. Није му сметао смрад болеснице, а покрете је понављао све док је није скроз излечио. Боравила је на двору мање од недељу дана, сву рђавост је опрала и показала се њена лепота. До тада је важила за нероткињу, али после краљеве интервенције је исте године остала трудна од свог мужа и завладало је благостање у њеном дому.

Владимир Мос прави разлику између православне Енглеске до 11. века и папистичке покорене и понижене Енглеске након тога. Његова при-

ча је занимљива за читање, поткрепљена чињеницама из целоживотног истраживања, духовно прожета православним поукама. Он у православљу види пут истине, правде, човекољубља и богољубља, истичући га као једини исправан пут у хришћанству, али и човечанству уопште. Са његовим мишљењем се слаже и покретач едиције „Православље и геополитика” и потписник предговора књиге *Пад њавославне Енїлеске*, Зоран Милошевић:

Монографија *Пад њавославне Енїлеске* која има крајње важну поруку – да су свеколики пад и духовна криза народа на овој територији започети уништавањем православља, које је било све до почетка XI века духовна основа успона народа на острвима. Ова порука је крајње важна за све оне који су до данас остали православни, а управо „пали” нас убеђују да треба да се одрекнемо наше вере. Управо из овог разлога је важно прочитати монографију Моса, како би читаоци схватили да нам се из англиксонског света не нуде развој и спасење, него пропаст и душе и тела.

Мос види српски народ као исправан, правичан и богољубив, народ који је своју веру сачувао упркос свим недаћама које су га снашле. Добро је упознат са чињеницама из српске историје, а често се причама о подвизима српског народа и борби за очување државе и вере обраћао у својим научним истраживањима. Он истиче да се посрнуће српског народа у прошлости није догодило захваљујући чврстини Српске православне цркве, међутим, његове прогнозе за будућност нису тако светле.

Наиме, Владимир Мос сматра да истински православне цркве немају шта да траже у Светском савету цркава. Он увек истиче: „Или Православље или Савет цркава. Не могу оба.” У Светском савету цркава он види легло екуменистичке идеје којој се треба на све могуће начине одупрети. Спајање православља и других фракција хришћанства је према Мосовом мишљењу велика јерес, духовни пад, али је питање колико црквени поглавари данас имају свест о томе.

Владимир Мос је био гост на Институту за политичке студије крајем маја 2024. године. Била је то његова прва посета Београду после скоро деценију и по. Осим предавања на Институту, аутор је одржао и промоцију књиге у Храму Александра Невског, уз свесрдну помоћ и организацију Зорана Милошевића, научног саветника.

Мос је истакао да се његов прелазни пут од доктора психологије до истраживача и гласноговорника православља догодио зато што психологија није имала одговоре на сва његова питања. Тек у комбинацији историје, филозофије, психологије и богословља пронашао је одговоре које је тражио и сада их презентује другим људима, углавном – својим

сународницима. Чини се да се Британци полако окрећу православљу, схватајући да је то њихова истинска вера из давнина.

На питање колико има православца у Британији, Мос одговара: „Све више.”

Мрп Дајана ЛАЗАРЕВИЋ
Институт за политичке студије
Београд
dajanalazarevic93@gmail.com

ВИЛСОНОВА ИСТОЧНА ЕВРОПА

Larry Wolff, *Woodrow Wilson and the Reimagining of the Eastern Europe*, Stanford University Press, Stanford 2020

У другој половини априла 1919, када су се на Мировној конференцији у Паризу водили до тада најтежи преговори око јадранског питања, Вудро Вилсон (Woodrow Wilson) примио је један неочекивани поклон. Мелко Чингрија, далматински политички првак и председник комисије за поморство при делегацији Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, предао је преко посредника америчком председнику поруку и дар Дубровчанке Јелке Миш. Поклон који је стигао пред Вилсона био је у духу делатности учитељице Миш, која се читавог живота бавила изучавањем народних везова. На белом платну она је уткала народне мотиве из околине Задра, апострофирајући тако припадност овог града југословенским народима насупрот снажним претензијама италијанског иредентизма.

Наизглед периферан у контексту шире дипломатске борбе око јадранске обале, овај гест ипак није био без значаја. С једне стране, он је показивао наду и узбуђење које је међу југословенским и европским народима будила фигура председника Вилсона, његови прокламовани принципи и обећање о новом и праведнијем међународном поретку. Речима Јелке Миш, које је Чингрија у пропратном писму пренео Вилсону, био је то „одјек мишљења нашег народа према великом човјеку”. С друге стране, овакве поруке нису могле остати без утицаја на америчког председника. У одговору дубровачкој учитељици, који је написао свега два дана по пријему веза, Вилсон се у своје име и у име своје супруге срдачно захвалио на поклону, наводећи да ће их он увек подсећати на „пријатељство особе чији је рад поникао међу народом који нас дубоко занима”, те да ће „осветљавати својом лепотом собу у којој ће се налазити, служивши на тај начин попут зрака светлости од далеких пријатеља”. Његове речи, иако у одређеној мери одраз куртоазије, указују на улогу оваквих поступака у формирању представа о европским просторима